nekelőtt írt néhány szép novellát, melyek közül *A csoda* és *A templomrabló* ma is döbbenetes erejűek. Ide kérem harmadszor ugyanazt a képet.

Ahogy a képben megtestesülő hírrendszer inkább meghatározhatatlanná, az általánosságokban feloldódva, csak kevesek által ismert ténnyé alakul, úgy válik a fénykép önmagára utaló, önmagában kiteljesedő vizuális jelenséggé.

Ott láthatod, ha Dicsőben jársz, az unitárius templom előtt. Azért itt, mert a városvezetés nem méltatta köztéri szoborra érdemesnek Sipos Domokost. Sírját az országút mellett meggyalázták, kiégették. Most a köztemető kis dombjának tetején találod meg, amint Dicsőszentmártonból Radnót felé térsz fel a kanyargós aszfalton; síremlékét még a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság állíttatta 1934-ben, s rajta mindössze ez áll: *„Ne engedelmeskedjetek, csak a szeretetnek, csak a szeretetnek."* Mellesleg jegyzem meg, hogy 1. sírja fölött fenyősor őrzi örök álmát (ugye, milyen pathétikosz); 2. Kreith Béla végleg ottmaradt, ahová csöndes bolondként annakidején eltemették.

Ha azt hinnétek, hogy valamiben is igazság vagy valami ehhez hasonló népmesei hülyeség volna, nem tévedtetek. Ez, amit itt előadtam néktek (vagy: nektek, ízlés dolga), kisbunkók, olyan kivétel, amely semmiféle szabályt soha nem fog erősíteni. Sipos Domokos megmaradt csontjait egy gyerekkoporsóban ásták a felhozott síremlék mögé. (Pontosabban: ásta egy sovány bácsi.) Mikor ezt a gyerekkoporsót megláttam, nem tudom, mi a francot éreztem. Mindenesetre olyan rossz volt, mintha egy csecsemőt, mondjuk, az amerikai elnöknek kijáró deckában parentálnának el.

Hogy végülis hol van ez a Dicsőszentmárton? Ugyan, kisbunkóm. Ne akarj mindent előre tudni.

BÖLÖNI DOMOKOS

Dimenziók: az osztályfőnök funkciói

Ha a gyerekek panaszkodnak tanárukra vagy nevelőjükre, esetleg egy kollégával kapcsolatban gondokat vesz észre az osztályfőnök, akkor tehetetlennek érezheti magát, hiszen íratlan szabály, hogy mindezt a gyerekekkel nem szabad megbeszélni. Holott az ember azt érezheti, hogy éppen az a pedagógusi kötelessége, hogy az ilyen konfliktusokat segítse minden résztvevő számára megnyugtatóan rendezni. Hétről-hétre panaszkodott osztályomra egykori kolléganőm, T. néni, és követelte, hogy mint osztályfőnök, tegyek valamit. Beültem néhány órájára, és megértettem a helyzetet. Magam is rettentően untam az órákat, hát még a kamasz fiúk! Ha intézményesen, büntetésekkel lépek fel, akkor semmibe veszem a fiúkat, a valós tényeket, azaz, hogy igazából nehéz ilyen órákon fegyelmezetten viselkedni. Magam is azonosultam volna azzal, amit nem tartok jónak. Mit tehettem? Nem vállaltam a hamis betyárbecsületet, hanem nyíltan beszéltem osztályommal. Velük vállaltam szövetséget, de nem a tanárnő

ellen, hanem mindannyiunk érdekében, bízva abban, hogy a fiúk nem árulnak el, nem támasztok újabb bonyodalmakat. Körülbelül a következőket mondtam: valóban nehéz csöndben, fegyelmezetten végigülni az órákat, ezt megértem. De mindenki képes lehet 16 éves korában 45 percig elfoglalni magát. Olvassátok a tankönyvet, legalább az órán megtanuljátok, olvasson mást, aki már tudja az anyagot, de ne rendetlenkedjetek, ne fecsegjetek! Tiszteljétek a tanárnő korát, jószándékát, tiszteljétek az anyát! Azzal fejeztem be – némi iróniával, amit megértettek –, hogy ettől kezdve nem akarok rájuk panaszt hallani T. nénitől, mert magamra vonatkozó személyes sértésnek tekintek mindent, amivel őt bántják, amire panaszt hallok. A szokásos szerepelvárásnak ez nem felelt meg, személyességével viszont eredményes volt.

Viszonylag könnyű helyzetben voltam, mert korábban gyermekotthonokban és kollégiumban dolgoztam, ahol rádöbbentem, hogy a gyerekeknek szükségük van a pedagógusoktól elszenvedett valós vagy vélt (számukra e különbségtétel az élmény szempontjából első közelítésben mindegy volt) sérelmeik megbeszélésére, sokszor az is sokat segített, hogy egyáltalán beszélhettek róluk. És kivel beszélheti meg egy intézeti gyerek gondjait-bajait? Csak a nevelőjével. Tehetem-e, hogy a tantestületi egység álarcában nem hallgatom meg őket? Ugy éreztem, semmiképpen. És szerintem ezt megteheti minden osztályfőnök, számolva a konfliktusokban résztvevők érzékenységével.

A szervezet, a „hivatal" képviselője az osztályfőnök egyik oldalról nézve. Másrészt az intézményes nevelés felelős irányítója. E két véglet mintegy jelöli az osztályfőnöki funkció dimenzióját. Minden bizonnyal kevesen vannak olyanok, akik bármely végletet tisztán megtestesítenék – minden osztályfőnök munkájában e funkciók különböző arányban találhatók. Egyéni szándékok, elképzelések és az iskolai szervezet határozzák meg, ki és milyen mértékben nevelő, illetve hivatalnok.

A magam részéről a nevelő osztályfőnököket pártolom. Nem nagy lelkesedéssel végeztem a hivatalnoki, adminisztrációs feladatokat, dehát nem lehetett kikerülni, s ma sem lehet. Sőt, szükség van arra is. Anyakönyvet írni kell, a bizonyítványokat várják a gyerekek, a mulasztásokat nyilván kell tartani, és a szervezet előírásainak betartása felett is őrködni kell. Ezen az a ponton a nevelő és hivatalnok dimenzió keveredése jól vizsgálható. Ha ugyanis valaki olyannyira nevelő osztályfőnök, hogy a vázolt formalitásokat sem vállalja, akkor renitensnek minősülhet, és nevelő funkcióját is nehezen töltheti be az iskolai szervezetben. Nevezzük ezt hivatali minimumnak.

Vannak, akik ezen túl is „hivatalosak", azaz a házi rend betartását, az írott és íratlan szabályokat a szervezet nevében, a szervezet adta tekintéllyel tartatják be. Az osztálykönyvek, ellenőrzők beírásai tanusítják ezt a felfogást. Sokszor a osztályfőnöki órákon is fegyelmezés és adminisztráció folyik. Az igazán az előírásokhoz igazodók megtartják az előírt témákat is. „Megtartják" az osztályfőnöki órákat. Sorban, ahogy egymás után következnek. Didaktikai felkészültségüktől függően motiválnak, szemléltetnek, magyaráznak, aktivizálnak, összefoglalnak és rögzítenek stb. Hiszen az osztályfőnöki óra is óra.

Van-e pedagógus, aki vállalná, hogy ő nem a gyerekek érdekében intézi az ügyeket? Aligha. Csakhogy az előírásokhoz való igazítás, a normák szerinti hivatalos eljárások, büntetés, jutalmazás – véleményem szerint – csak a felületen mutatkozik a gyerekek érdekének, nem biztos, hogy ők is úgy érzik. Dehát fontos ez? – kérdezhetik. A lényeg, hogy tanulják meg a helyes viselkedést! Valóban így van, csakhogy nem mindegy, milyen szinten, milyen mélységben tanulják. Az elsősorban a szervezetet, annak normáit képviselő – fegyelmező, tekintélyelvű – pedagógusoktól a gyerekek annak megfelelő magatartást tanulhatnak, és szófogadóvá válhatnak. Lehetséges az is, hogy megtanulják, hogyan kell viselkedniük az iskolában, a tekintélyek jelenlétében, tőlük távol azonban nem feltétlenül úgy tesznek – cinikus magatartást is tanulhatnak. És az is

lehet, hogy látszólag jó viselkedéssel, vagy éppen további rosszasággal ellenállóvá válnak egyesek. Ezek kényszerpályának tekinthetők a gyerekek számára, alattvalói kényszerpályának. Ez nevelés: a pedagógus létrehoz változást a gyerekekben, s minden bizonnyal előre számol ezzel, mitöbb ilyen célokat tűz ki. De ezek az értékek kérdésesek, számomra nem elfogadhatóak, sőt veszélyesnek tartom azokat.

A szófogadásban nincs benne a választás, a dönités lehetősége. A szófogadás maga a vakfegyelem. Dehát arra szükség van, hiszen a gyerekek még nem tudják, mi a helyes és mi a rossz, és éppen a szófogadással, gyakorlással tanulhatják meg – vethetik ellenem. Meglehetősen szűkkörű tanulás ez. A nevelés során megtapasztalható szituációkban, a nevelők által meghatározott viselkedéseket foglalja magában a szófogadás, azzal az általánosítási lehetőséggel, hogy mindig van, aki „tudja", akit követhetünk, esetleg azzal a kiegészítéssel, hogy meg kell keresni a mindenttudót. És ha nincs kéznél, esetleg magunk is előléphetünk mindenttudóvá. Az egyén lehetőségei: tekintélyt követni vagy keresni, illetve tekintélyi-hatalmi helyzetbe kerülni.

Az osztályfőnöki funkció dimenziójának a másik oldala: a nevelő osztályfőnök. De ők sem kerülhetik meg – a feltétlenül szükséges adminisztráció mellett – az iskolai szervezethez való viszonyulást. Illetve nem kerülhetik meg azt a sikeres nevelés reményében. Számukra azonban a „rosszaság" nem elintézendő, hanem megoldandó probléma. Elintézésen a hivatalos eljárást értem. A megoldás viszont a konfliktusoknak a gyerekek érdekében való rendezését jelenti.

GALICZA JÁNOS

Újra itt van

Fémépítő: játék és oktatási eszköz

A technika szertárak régóta jól ismert kelléke a fémépítő. A fiatalabbak kézügyességét fejleszti és segít megtanítani, gyakoroltatni, szemléltetni a technikai fogalmakat a felsőbbéveseknek.Az Iskolakultúra 1991/5. számában (8-12. oldal) már jelent meg egy cikk, amely fémépítőből készíthető, oktatási célú, számítógéppel vezérelt raktármodellt mutatott be. Sajnos fémépítő játékot már hosszabb ideje nem lehet beszerezni. Így a szertárak készleteit nincs lehetőség sem felújítani, sem pótolni. Pedig nagyon nagy szükség lenne olyan oktatási segédeszközökre, amelyek a kreativitást, önálló munkát fejlesztve, szórakoztatva vezetik be a diákokat – a játszó gyerekeket – a technika világába. A borsos áron kapható, unos untalan reklámozott és mindenki által jól ismert játékoktól roskadoznak a boltok polcai. Ezek a játékok többnyire alkalmatlanok elmélyült játszásra, alkotásra, sikerélmények keltésére, nevelésre és tanításra. Az a gyermek pedig, aki úgy nő fel, hogy nem játszik, később, képtelen lesz kreatív alkotó munkát végezni.

A játék bemutatása

A játék szó mindenképpen helyénvaló, mert a forgalmazó, a GEMARKO cég, elsősorban játéknak szánta, de oktatásra is kitűnően használható.A fémépítő a régről jól ismert MERKUR készletsor felújítása. A gyártók több változtatást is végrehajtottak rajta. Ennek köszönhetően nem több órás munkát igénylő monstrumok, hanem kisebb, célszerűbben megtervezett, mégis több műszaki megoldást felvonultató modellek készíthetők belőle. Még a legbonyolultabb szerkezet is összerakható – gyakorlattól